

IN MEMORIAM L. LOESKE

Waarom wijden wij enige woorden aan de nagedachtenis van Leopold Loeske, de grote Duitse bryoloog in het Nederlandsch Kruidkundig Archief? De reden is deze, dat Loeske in de laatste acht jaren door zijn talrijke contrôles van mossen uit ons land, en meer speciaal van de kuststreek, daadwerkelijk heeft meegewerkt aan het bryologisch onderzoek van Nederland. Ook verscheen een enkel opstel van zijn hand, getiteld „Ceratodon purpureus mit Brutfäden” in het N.K.A.

Het leven van Loeske kunnen we verdelen in drie tijdperken. Het eerste is dat van zijn jeugd en eerste ontwikkeling. In één zijner brieven lezen wij, hoe hij als zevenjarige knaap de mossen in het tuintje van zijn ouderlijk huis met de loupe bekeek en teleurgesteld was, omdat zijn vader hem de namen niet zeggen kon. Na het onderwijs op de volksschool te Hohensalza en na het doorlopen van een vakschool voor horlogemakers te Glashütte breekt de tweede periode van zijn leven aan. Dit was de periode, waarin hij zich een grote kennis van die kleine plantjes zou verwerven, welker studie zulk een belangrijk deel van zijn leven zou vullen. Maar gemakkelijk was deze tijd van zijn leven niet. Géén hogeschool, waar de grondslagen gelegd zouden kunnen worden, waarop hij later het gebouw van zijn kennis zou optrekken, doch de zorg om zijn brood te verdienen en de niet-gemakkelijke loopbaan van journalist zouden zeer veel tijd van hem vragen, die hij zoveel liever aan zijn geliefde mossen had willen geven. Toch vond hij gelegenheid om in zijn vrije uren een bryologische studie te maken van de omgeving van zijn woonplaats Berlijn, van de gehele provincie Brandenburg en zelfs van het verderaf gelegen Harzgebergte. Hiervan getuigen zijn studies: „Moosvereine im Gebiete der Flora von Berlin”, „Beiträge zur Moosflora von Berlin”, „Moosflora der Provinz Brandenburg”, „Moosflora des Harzes” en bijbehorende Nachträge, „Adventive Moose bei Berlin”, „Bryologisches vom Harze und aus anderen Gebieten”, alle verschenen in de Verhandlungen des Botanischen Vereins der Provinz Brandenburg.

Maar als wij een blik slaan op zijn latere jaren, dan blijkt het, dat dit alles slechts was voorbereiding, en wel voor de derde periode van zijn leven, waarin hij baanbrekende arbeid zou verrichten om te zamen met mannen als V. F. Brotherus, Max Fleischer, W. Mönkemeyer, Karl Müller (Hal.) een nieuwe richting in te slaan, waarbij het werk der oude bryologen, zoals Limpricht en Schimper e.a. wel in hoge mate wordt gewaardeerd, maar tevens voorbijgestreefd.

Jarenlang gold de autoriteit van de *Bryologia europaea* als vrijwel onaantastbaar, maar nu worden indelingen van de bladmossen in cleistocarpae en stegocarpae in navolging van Goebel en de verdeling van de laatste groep in pleurocarpae en acrocarpae in navolging van Warnstorf ter zijde gesteld en getracht wordt het systeem der mossen meer en meer te maken tot een natuurlijk systeem, waarbij de tegenstelling tussen natuur en systeem zoveel mogelijk is opgeheven.

In „*Neue Prinzipien der systematischen Bryologie*” (1913) zegt Loeske, dat in de oudere werken veel te veel gewicht wordt gehecht aan anatomische kenmerken, zoals de al of niet aanwezigheid van een centraalstreng en de inwendige bouw van de bladnerf, en dat ook bladvorm, celnets, peristoomkenmerken, sporengrootte veel meer aan veranderingen onderhevig zijn, dan men vroeger dacht.

In 1914 verschijnt een monografie over de *Grimmiaceen*, weldra gevolgd door een over de *Funariaceen*, die echter door de oorlogstoestand moest blijven liggen tot 1929. In de inleiding van dit werk wordt er op gewezen, dat zowel gametophyt als sporophyt van belang zijn voor de systematische indeling en dat niet éénzijdig één van beide daarvoor moet worden beschouwd. In 1930 verschijnt een nieuwe bewerking van de *Grimmiaceen* in de *Bibliotheca Botanica*, een geweldig werk, dat niet een tweede verbeterde uitgave van zijn eerste werk op dit gebied is, doch een geheel nieuwe verhandeling, daar in de loop der jaren zijn opvattingen over de systematiek van deze buitengewoon moeilijke groep zich belangrijk hadden gewijzigd.

In zijn artikel: „*Problematisches über Catharina undulata*” (1925) toonde hij aan, dat de verdeling der geslachten bij de mossen, die zoals vanzelf spreekt, evenals elk ander kenmerk vastgesteld moet worden, nog altijd een te grote rol speelde in de systematiek.

In zijn studie: „*Zur Systematik der Laubmoose*” (1927) gaf hij voorbeelden van onvoldoend gefundeerde soorten, die toch als soort beschreven zijn, en zeer geestig spreekt hij in dit stuk over „totgeborene Arten und Gattungen, die in der Literatur eine erstaunliche Lebenskraft zeigen”.

In zijn „*System und Experiment*” (1928) vermeldt Loeske o.a.

dat Dismier een door Venturi opgestelde nieuwe soort, *Philonotis mollis* Vent., terugbracht tot een watervorm van *Philonotis caespitosa*. Ook vermeldt hij, dat W. Mönkemeyer van *Philonotis fontana* een watervorm kweekte, die er zó vreemd uitzag, dat hij (Loeske) hem niet herkende, dan nadat hij de oorspronkelijke vorm had gezien. Verder wijst hij er op, dat *Drepanocladus Kneiffii* in met water gevulde sloten de seizoenvorm *D. pseudofluitans* uit de oksels van oude stammetjes te voorschijn brengt, die bij uitdroging weer in andere vormen met sikkelvormige bladen overgaat. Hier blijkt dus, dat uitwendige invloeden, zoals licht en water een belangrijke verandering bij mossen kunnen teweeg brengen, waarbij ten eerste rekening moet worden gehouden bij de studie van herbariummateriaal.

Hoe stelt Loeske zich dan voor, dat de verschillende kenmerken tot hun recht moeten komen bij de systematiek der soorten? Men moet geen enkele vooropgezette mening aannemen, geen enkele beschrijving als uitsluitend bepalend erkennen, doch men moet de soort zoveel mogelijk gadeslaan aan levend materiaal, zoveel mogelijk exemplaren onderzoeken, waardoor men ten slotte tot die kritische opvatting zal komen, die de noodzakelijke voorwaarde voor de opstelling van nieuwe soorten is.

Wij willen dit levensbericht niet besluiten, alvorens te hebben vermeld, dat Loeske meerdere malen voor zijn studie de Oostenrijkse en Zwitserse Alpen bezocht.

Na de oorlog had hij zijn betrekking als redacteur van een technisch tijdschrift verloren en werd hij boekhouder bij een juweliersfirma te Berlijn. Hoe hem deze betrekking bezwaarde in zijn laatste jaren, blijkt als hij schrijft: „Es ist deprimierend Tagesüber „Buchhalter“ sein zu müssen, während man soviel bessere Arbeit zu leisten sich im Stande fühlt“. Telkens heeft hij heimwee naar de bergen, waar hij zich aan de mossen kan wijden. Hoe verheugde het hem in 1931 zijn vacantie te Bellinzona te kunnen doorbrengen, doch helaas een ernstige operatie, waarvan hij gelukkig herstelde, kluisterde hem geruime tijd aan zijn sponde. Toch heeft hij nog enkele waarnemingen gedaan, o.a. over *Tortula pagorum*, die hij weergeeft in zijn „Bryologische Beobachtungen im Tessin“. Onuitwisbaar zijn zijn indrukken van het heerlijke Zuiden, nog tweemaal bezocht hij Bellinzona, en genoot de laatste maal van de onbeschrijfbare schoonheid van het Lago maggiore.

In 1933 wordt hij benoemd tot erelid van de Botanische Verein der Provinz Brandenburg, een bewijs, dat men zijn verdiensten naar waarde wist te schatten.

Daarna schrijft Loeske nog steeds om nog datgene te publiceren,

wat hij de bryologen te zeggen heeft. Zijn laatste artikel, dat eerstdaags zal verschijnen in de *Annales bryologici*, noemde hij in een der laatste brieven zijn bryologisch testament. Op 29 Maart 1935, op een excursie met Dr. Schratz en een aantal studenten, maakte een hartverlamming een eind aan zijn werkzaam leven.

Veel hebben wij reeds over hem gezegd, doch datgene, wat ons 't meest aan 't hart ligt, kunnen wij niet in woorden uiten, want hoe zouden wij weer kunnen geven, zijn bereidwilligheid, toegenegenheid en vriendschap voor diegenen, die het geluk hadden zich tot zijn vrienden te mogen rekenen?

D. Koopmans—Forstmann en A. N. Koopmans